

КОРИСТУВАЧІ ПЛАНОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ПОТРЕБ

Розглянута сутність інформаційних ресурсів в сфері планування, визначені користувачі планової інформації та запропонований механізм забезпечення їх потреб

Постановка проблеми. Інформаційна реальність виконує широкий спектр різних функцій, які забезпечують існування, взаємозв'язок і розвиток різних об'єктів матеріального світу. Зокрема, це першооснова формування та структуризації матеріального світу, засіб регулювання в просторі та часі предметно – енергетичних – інформаційних систем, програма саморозвитку матерії, це своєрідний ресурс для формування особистостей і суспільства, ресурс та продукт інтелектуальної діяльності, комунікаційний засіб, базовий фактор суспільного виробництва тощо. Одним із перших унікальну властивість інформації замітив видатний російський вчений радянської епохи Н.Ф.Реймерс. В 60-ті роки він запропонував трактувати інформацію як один із найважливіших природних ресурсів і одночасно суспільне надбання, оскільки весь розвиток людства – результат освоєння і переробки інформації, одержуваної з навколишнього середовища і накопичуваної суспільством [1, С. 459]. Сьогодні технологію інформаційного суспільства можна описати такою формулою: “виробляти інформацію із інформації інформаційним началом людини за допомогою інформаційних засобів для інформаційного начала людини”.

Кому ж потрібна інформація? Чи потрібна інформація, і якою вона повинна бути для користувачів в сфері планування? Кому потрібні плани?

“На жаль, країни, що розвиваються, і країни з перехідною економікою, до яких належить і Україна, ще не повною мірою використовують усі переваги

й потенційні вигоди, які надає інформаційне суспільство” [2].

Мета дослідження. Метою даної статті є визначення користувачів інформаційних ресурсів в сфері планування та джерел забезпечення їх потреб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ефективність кожної управляючої системи в значній мірі залежить від її інформаційного забезпечення. В умовах переходу до ринкової економіки відома формула “час – гроші” доповнюється аналогічною формулою – “інформація – гроші” [3, С. 79]. Водночас, управління економікою ґрунтується на інформації, використання якої користувачами породжує нову інформацію [4, С. 122].

Нині під інформацією розуміють сукупність корисних відомостей, які є об'єктом збирання, реєстрації, зберігання, передавання й перетворення. Інформація є одним із ресурсів, який може накопичуватися, реалізуватися, поновлюватися, є придатним для колективного використання та (на відміну від інших ресурсів) у процесі споживання не втрачає своїх якостей [5].

Інформація – це головний елемент будь-якої з функцій управління. Володіння повною, достовірною, актуальною та оперативною інформацією уможливорює отримання ринкових переваг, знижує фінансовий ризик, ефективно підтримує прийняття рішень. За словами Луї Куффіньяля: “Основная сущность предприятия состоит в том, что это сообщество людей, основным вкладом которых в предприятие является поставляемая ими информация” [6, С. 139].

Розрізняють два види інформації: соціально-економічну інформацію (сукупність відомостей про стан економіки підприємства та стан соціальної сфери регіону) та виробничу інформацію (обмежена рамками технології і натуральних виробничих показників) [7, С. 79].

Дуже важливим питанням проблематики нового підходу до виробництва (і не лише в чисто економічному аспекті, але й в психофізіологічному, соціальному і нарешті філософському) є зміна інформаційної ролі людини та техніки в виробництві. Послідовна електронізація, комп'ютеризація та роботизація підприємств різних галузей докорінно змінюють умови та наслідки інформаційної взаємодії людини та техніки в виробничому процесі. З часом інформаційна роль людини в виробництві все більше стає гідною її інтелекту сприяє її всесторонньому та гармонійному розвитку [8, С. 106]. З іншого боку, сьогодні інформатизація втратила інтелектуальну складову і звелася переважно до впровадження систем транспортування інформації, від респондентів до адміністративних органів. Розв'язання цього питання дуже важливе, але не основне, бо якщо звести все до цього, нам залишиться роль звичайних, певним чином залежних, користувачів не найновішої техніки і технологій, а не ідеологів і розробників передових інформаційних систем [2].

Вагоме місце в працях присвячених проблемі виробничої інформації займає класифікація інформаційних потоків в виробництві за різними ознаками та оцінка їх значимості. Так, виділяється з однієї сторони управлінська інформація, яка передує процесу переробки матеріальних потоків, задає його рух та характеристики, а з іншої – констатуюча, яка слідує в часі за процесом переробки вагомих енергетичних потоків описує їх рух та характеристики. По відношенню до першого з цих видів інформації підприємство виступає споживачем, по відношенню до другого –

джерелом, виробником. Відоме значення має також розмежування та співставлене дослідження внутрішньої інформації, яка циркулює в межах виробничого підприємства для задоволення його власних потреб, та зовнішньої, яка отримується ним ззовні та в свою чергу надається з-за межі підприємства. Розвиток класифікації складових виробничої інформації призводить до виділення та більш детального вивчення таких специфічних її видів, як проектна інформація, конструкторська, технологічна, контрольно-вимірювальна, планова, оперативна (безпосередньо про перебіг виробничого процесу), фінансова, звітна тощо [8, с. 106].

Великий внесок в розробку поняття економічної інформації та визначення її ролі в управлінні економікою належить В.С. Немчинову, Н.П. Федоренко, Ю.І. Черняку та ін. Сьогоднішнє завдання економічної науки “полягає в тому, щоб розробити кінцеву теорію економічної інформації, створити взаємопов'язану систему кількісних вимірників економічної інформації, запропонувати та використати методологію розрахунку необхідної та достатньої кількості економічної інформації для будь-якого процесу економічного управління” [8].

Між тим, аналіз вихідного для даної проблематики поняття економічної інформації вимагає розуміння філософського порядку, пов'язаного з суттю інформації взагалі. Одним з проявів цього стала постановка проблеми про співвідношення поняття економічної інформації з традиційним в економіці поняттям “дані”. Логічно вважати, що суть цих понять не співпадає; інакше одне з них необхідно визначити як зайве. У відповідності з цим в ряді робіт підкреслюється принципова різниця цих понять, яке використовується в економіці. За Ю.І. Черняком, дані стають інформацією лише в рамках визначеної системи, лише після того, як їм наданий визначений вигляд в органічному зв'язку з

задачею, яка стоїть перед системою [9]. Ось чому В.Г. Афанасьєв визначає як загальне протиріччя в сфері соціального управління невідповідність між великою кількістю “сирих”, необроблених даних та недостатністю потрібної інформації; це протиріччя він називає “інформаційним голодом” на фоні великого масиву даних [10, С. 16-62]. Про необхідність подолання цього протиріччя вже давно говорять і американські вчені: “Потрібні системи, за допомогою яких зібрані дані можуть бути відібрані та приведені в інформацію, необхідну вченим-дослідникам та керівникам для прийняття рішень” [11, С. 440].

Сьогодні, інформацію розглядають у нерозривній єдності з комп’ютерними системами, які забезпечують її збирання, реєстрацію, зберігання, передавання й перетворення. За допомогою комп’ютерів усю інформацію можна швидко одержати, “відсортувати” у заздалегідь визначеному порядку, що позбавляє необхідності переглядати стоси паперів у пошуках потрібних відомостей. Комп’ютери не створюють інформацію із нічого, але вони здатні надзвичайно швидко сприймати, сортувати, аналізувати та інтерпретувати її за допомогою програмних засобів, розроблених людиною.

Для планування необхідні великі знання. Знання про закономірності, відносини, мету, обмеження, ринки, товари, альтернативи дії, наслідки чи дії людей являються тільки основою пізнання.

Інформація – це знання, що слугують для підготовки цілеспрямованих дій, являються важливим елементом для прийняття рішень [12, С. 37-38].

Виклад основного матеріалу дослідження. В сфері планування, якість використаної інформації будь-яким користувачем впливає на вибір найбільш ефективних напрямків та інструментів планування на точність планових рішень і в кінці кінців на результати діяльності будь-якого суб’єкта господарювання. У цьому

контексті ринкова (конкурентна) економіка ставить серйозні вимоги до системи планування та планових показників.

На стадії постановки мети і цілей діяльності планування дає можливість розглянути перспективу діяльності, різні способи досягнення мети і обрати раціональну стратегію практичних дій. На етапі реалізації планів, вони дають змогу мати конкретний план діяльності, можливість (по принципу гнучкості) змінювати їх під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, дають змогу виявляти за допомогою порівняння планових результатів із фактичними, виявляти причини можливих проблем. Водночас, практичне використання інформаційної бази планування в Україні, свідчить про те, що вона не знайшла широкого застосування, як в діяльності потенційних користувачів, так і в наукових дослідженнях. Більше того, саме процес теорії формування та складання планів, як на підприємстві так і на рівні держави знаходиться на підготовчій стадії. “Весь світ використовує планування. Ми, не дивлячись на багаторічну практику планування діяльності підприємств в дореформений період, стали навіть боятись говорити вголос про планування завжди обмежених ресурсів не тільки на рівні підприємства, але й на рівні галузей, регіонів” [13, С. 3]. Кожна з політичних партій, йдучи на вибори мала свою програму, свій план, але судячи із інформації, що надавалась [14], не кожна з них мала своє обґрунтування. Управлінські структури, ігноруючи з самого початку рекомендації вчених-експертів, будували свою діяльність або по інерції, або відповідно з теоретичними канонами лібералізму. На жаль, не дивлячись на скромні і навіть сумнівні результати економічної політики, що проводилася, уряд залишав за собою монопольне право на її розробку і реалізацію [15, С. 79]. Крім цього управлінські структури ізольовано переслідували свої власні цілі, які нерідко суперечили один одному:

Міністерство економіки форсувало ринкові реформи; Національний банк утримував емісію і кредитувало операції комерційних банків; Міністерство фінансів вело боротьбу із дефіцитом бюджету і т.п. Для реалізації програм, складених відповідно до прогнозних даних, необхідно дотримуватись наступних основних вимог: програма повинна здійснюватись в режимі підтримки макроекономічної стабілізації, методи і засоби програми не повинні носити інфляційного характеру; програма може бути здійснена тільки в умовах соціальної згоди, зростання соціального добробуту населення та внутрішнього попиту; програма повинна враховувати історичні, геополітичні, економічні особливості країни та соціально-психологічні особливості населення, програма повинна відповідати суспільним тенденціям економічного розвитку. Частіше ці умови не враховуються або просто не виконуються, що приводить до неефективного використання прогнозних даних при складанні програм, а як наслідок, і до нестабільного стану національної економіки.

Крім того, використання державою економічних інструментів у регулюванні економіки може породжувати не тільки позитивні, а й негативні наслідки. Кожен з них може дати позитивний результат при вирішенні однієї проблеми й одночасно породити іншу проблему або ще більш ускладнити її вирішення. Ця обставина змушує державу кожний раз порівнювати між собою позитивні ефекти з негативними та вибирати найоптимальніші варіанти свого втручання в економіку. Це зумовлює необхідність проведення державою структурної політики, тобто регулювання темпів і пропорцій розвитку основних видів економічної діяльності та окремих регіонів. В сучасних умовах держава виступає ініціатором і організатором стратегічного програмування, розроблення та втілення середньострокових та довгострокових програм розвитку галузей, що визначають

інноваційний прогрес, впровадження нових технологій [16, С. 223]. Практично у всіх країнах з ринковою економікою здійснюється розроблення державних програм та планів. Рівень державного програмування в різних країнах не однаковий. Різниця в ступені розвитку програмування в окремих країнах залежить від характеру і масштабів завдань, які ставить держава при здійсненні економічного і соціального розвитку. План – це вічна категорія, яка дозволяє людині, колективу, державі цілеспрямовано діяти в умовах, що постійно змінюються. Економічна політика держави в основі своїй об'єктивно має план дій, послідовність тих чи інших заходів. Але повинен існувати інструмент реалізації такої політики, у противному разі закони, законодавчі акти та інструктивні матеріали, прийняті для її виконання, будуть бездіяльними. Таким інструментом може і повинен стати план економічного і соціального розвитку [17, С. 393]. За умов ускладнення суспільних завдань і обмеженості ресурсів план повинен стати важливим інструментом реалізації економічної політики держави (див. рис. 1).

Рис. 1. План як інструмент реалізації програми соціально-економічного розвитку держави

На стадії постановки мети, розробки напрямів та програмних заходів державної економічної і соціальної політики, розробка плану дає можливість обрати раціональну стратегію та мати конкретну програму практичних дій. У програмі (плані) формуються економічні орієнтири для приватного і державного секторів економіки (надання господарським одиницям можливості ознайомитися з напрямами

ділової активності в країні, застосування державою економічних, правових і адміністративних важелів забезпечення орієнтування господарських одиниць у ринкових відносинах). Тобто для суб'єкта господарювання повинні створюватись такі умови при яких вибираючи стратегію свого розвитку він враховував би поставлені державою цілі. Програми (плани) – це координатори інтересів соціальних груп і територій.

На етапі реалізації, план повинен бути гнучким інструментом, виявляти причини можливих проблем і допомагати в їх подоланні. На етапі проведення моніторингу та контролю виконання, виявляються можливі відхилення, визначаються причини, коригуються плани і приймаються нові управлінські рішення. Але хочеться ще раз зазначити, що план не повинен бути догмою, слід наголосити на необхідності встановлення відповідальності за його виконання. Сьогодні практично відсутній моніторинг і контроль за виконанням планів. Через відплив кваліфікованих кадрів важко досягти якісних розробок планів, прогнозів і програм. Навчальні заклади перестали готувати спеціалістів з цих питань. На все це повинні звернути увагу відповідні урядові органи і прийняти негайні заходи для покращення ситуації [17, С. 398].

Для громадськості програма (план) надає інформацію про проблеми, перед якими стоїть економіка країни і на подолання яких спрямовуються зусилля уряду та суспільства. В програмі визначаються основні напрями економічної політики уряду на плановий період (розроблення планів для різних рівнів управління і господарських одиниць, дотримання в цей період єдиної економічної політики, запобігання неправильному розподілові ресурсів, “перегріву” або “переохолодженню” економічного життя, дисбалансу витрат і доходів суспільства в цілому) [16, С. 228]. Державна програма економічного і соціального розвитку України

містить систему макроекономічних індикаторів, які є орієнтиром для розвитку, які потрібно досягнути. Чим вищий рівень розвитку соціально-економічної системи, тим інтенсивніше і ефективніше протікають інтеграційні процеси на внутрішньому ринку (асоціації, корпорації, фінансово-промислові групи) і на зовнішньому ринку (транснаціональні корпорації). Крім того, загострюються проблеми забезпеченості ресурсами, енергетична і екологічна проблеми, соціального захисту і розвитку соціальної сфери. В цих умовах все більшого значення набуває загальнодержавний план – прогноз, плани діяльності суб'єктів господарювання, їх *взаємoinформованість та інформованість суспільства*. Макроекономічне планування в умовах ринку повинне бути націлене на створення господарюючого клімату для добровільного зосередження всіх господарюючих суб'єктів для досягнення загальної цілі, необхідної сприятливому соціально-економічному розвитку всього суспільства.

Сучасний стан планування і використання можливих інформаційних ресурсів суб'єктами господарювання в плануванні викликає занепокоєння серед фахівців. Процес розвитку економіки та інформатизації суспільства вимагає посилення ролі планування, використання плану для прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності господарювання. Забезпечення ефективного державного управління можливе за умови створення відповідної інформаційної бази планових показників, що мають бути з одного боку, індикаторами рівня розвитку економічних систем, а з іншого – його регуляторами. Тільки такий шлях забезпечить сталий соціально-економічний розвиток держави. Саме тому при дослідженні процесу планування постає необхідність у розробленні певного способу розуміння, трактування, передбачення явищ, відпрацювання основних ідей, формування

цілей діяльності та використання інформації для визначення шляхів їх досягнення, тобто концепції використання інформаційної бази користувачами. Виходячи із наведених засадних позицій необхідним є введення в економічну лексику понятійного апарату визначень її даних та інформації. Дані стають інформацією, якщо їх споживач розв'язує певне завдання управління [4, С. 125]. Стосовно планової інформації – це дані, які використовуються в управлінні. Інформацію потрібно розглядати за аспектами цінності, змістовного навантаження та параметрів показників.

В цілому інформаційний цикл планування можна представити незалежно від рівня розробки планів в такому вигляді (рис. 2).

Рис. 2. Інформаційний цикл планування

Інформаційну сутність процесу планування потрібно розглядати за стадіями циклу планування. Залежно від рівня формування даних, інформаційне забезпечення в сфері планування можна поділити на дві складові: перша складова – це вихідні планові дані, які формують суб'єкти господарювання і друга складова – це формування показників соціально-економічного розвитку на рівні держави, регіонів тощо.

Поглиблення взаємодії цих двох рівнів, співпраці держави та підприємств – виробників продукції та послуг, яке має відбуватись надалі, зумовлює необхідність ґрунтовного вивчення досвіду економічного розвитку країн. Зокрема, заслуговує на увагу багаторічний та плідний досвід Франції по здійсненню такої взаємодії, яка визначає економічний і соціальний розвиток країни та

її регіонів. У зв'язку з тим, що французьке планування є індикативним, взаємовідносини держави і підприємств базуються на контрактах, різних за формою залежно від виду підприємства (державне, приватне, змішаних форм) [18, С. 29]. Позитивною якістю контрактів є більш чітке визначення фінансових взаємовідносин держави та підприємств. Найкращу транспарентність результатів можна було б одержати за рахунок розмежування діяльності, яка потребує фінансової компенсації (за умов обмежень, які пов'язані із задоволенням суспільного інтересу або суспільної служби), та реалізації звичайних завдань підприємства.

В Україні діє контрактна система для акціонерних товариств, холдингових компаній, інших суб'єктів господарювання, у статутному фонді яких більш як 50 відсотків акцій (часток, паїв) належить державі, але вона потребує удосконалення в методологічному плані.

Система контрактів повинна поширюватись також на партнерські взаємовідносини держави та регіонів. У цій сфері контракти мають плановий характер та полегшують координацію між національними та регіональними планами. У формі планових контрактів може здійснюватись короткострокове програмування взаємовідносин між державою, регіонами та іншими місцевими органами влади.

Механізм формування і дії планових контрактів передбачає, що для надання регіонам необхідної інформації стосовно міжнародних та макроекономічних умов, а також загальних напрямків, за якими держава має сприяти регіональному розвитку, а уповноважений орган готувати базовий документ з відповідною інформацією.

Інформаційна система планування (або система інформаційного забезпечення) проведені дослідження дозволили нам виділити окремі види користувачів інформаційних ресурсів в сфері планування діяльності суб'єктів господарювання та сформулювати їх інтереси (див. рис. 3).

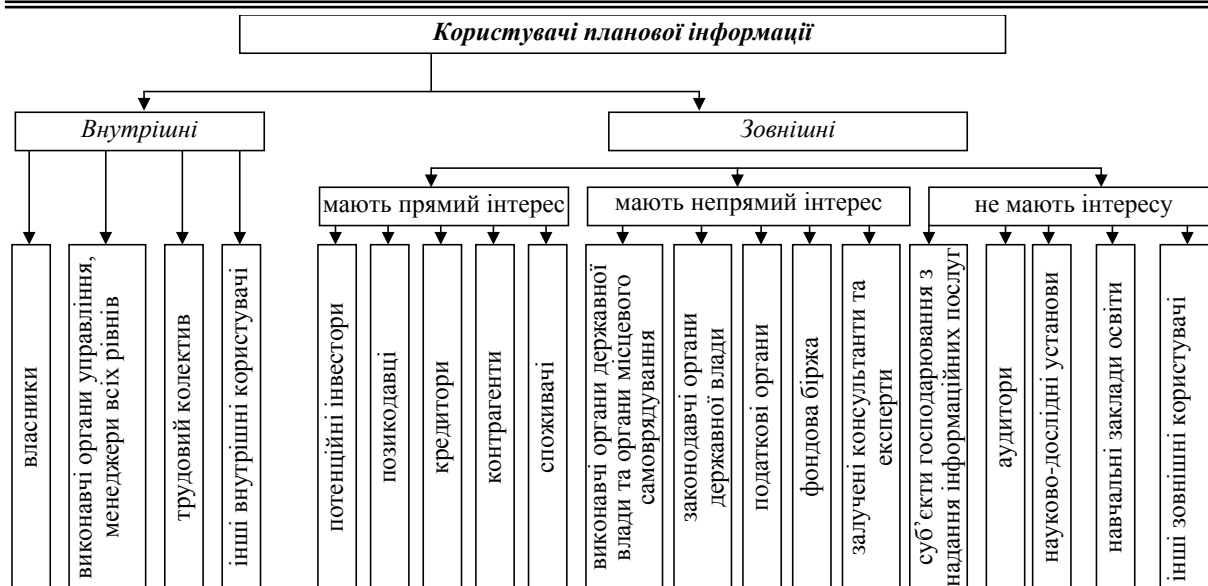

Рис. 3. Характеристика складу основних користувачів планової інформації

Загальноприйнятим є розподіл користувачів інформаційних ресурсів на зовнішніх та внутрішніх, які мають різні інтереси та інформаційні потреби [4, С. 133]. Інформаційна система в сфері планування призначена забезпечити необхідною інформацією не тільки управлінський персонал і власників підприємства, і задовольняти інтереси широкого кола зовнішніх його користувачів.

Характеризуючи склад користувачів інформації, що входить в інформаційну систему планування відносно суб'єктів господарювання, слід зазначити, що коло інтересів зовнішніх і внутрішніх користувачів цієї інформації істотно відрізняється.

Зовнішні користувачі зацікавлені переважно інформацією, яка в загальному характеризує основні напрямки розвитку суб'єктів господарювання, їх цілі і стратегію. Основна частина цієї інформації отримується із представлених бізнес-планів на залучення інвестиційних ресурсів, фактичних даних із офіційної фінансової звітності, що представлена суб'єктом господарювання, міститься у додатках до контрактів з керівниками державних підприємств тощо. Але слід зазначити, що не один суб'єкт господарювання не надає

ніякої інформації про стратегію свого розвитку через загальні показники, тобто мова йде про те, що необхідним, на нашу думку, є подання певної планової інформації, яка не являє комерційної таємниці у відповідні органи, хоча б на рівні управління економіки, де б ця інформація систематизувалась і враховувалась при розробці прогнозу соціально-економічного розвитку країни і суб'єкти господарювання в свою чергу орієнтувались на цю стратегію.

Внутрішні користувачі, поряд з перерахованими вище, зацікавлені плановою інформацією, яка характеризує перспективи розвитку підприємства за видами господарської діяльності, його майбутні цілі, шляхи та методи досягнення цих цілей. Крім того, внутрішні користувачі використовують значне коло зовнішньої інформації, що входить в інформаційну систему планування.

Серед внутрішніх користувачів планової інформації, які виконують функції менеджменту і безпосередньо зацікавлені в ефективній діяльності варто виділити: власників, виконавчі органи управління і трудовий колектив підприємств. Як приклад, система внутрішніх користувачів наведена на рис. 4.

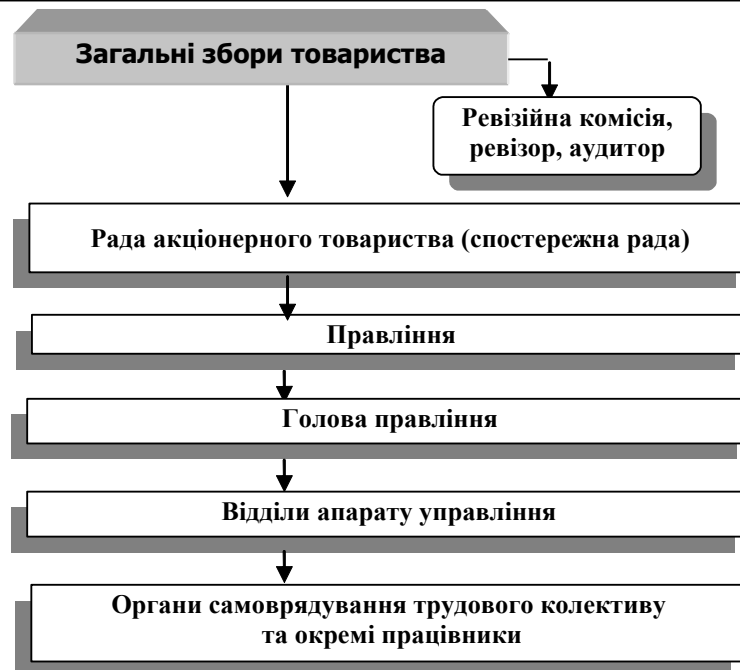

Рис.4. Система внутрішніх користувачів в сфері планування для акціонерних товариств

Окремі внутрішні користувачі можуть задовольняти свої потреби в наступному:

– власники: які приймають управлінські рішення, приймають участь у розробці планів і використовують розроблені плани для реалізації поставлених цілей як формулу успіху;

– виконавчі органи управління: їм потрібна інформація для того, щоб розробляти стратегію і тактику бізнесу, визначити головні напрямки розвитку підприємств, їх сильні та слабкі сторони, ефективно здійснювати процес управління (планування, організації, мотивації і контролю) господарської діяльності;

– трудовий колектив: зацікавлений в інформації для оцінки рівня стабільності та прибутковості підприємств, здатності забезпечувати їм належний рівень оплати праці та видатки на соціальні потреби.

Інформаційна система (або система інформаційного забезпечення) в сфері планування являє собою механізм безперервного ціленаправленого підбору відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення планування і підготовки ефективних рішень, використання цих показників в процесі управління діяльністю підприємства.

Крім того, планова інформація для потреб потенційних користувачів повинна відповідати певним вимогам, зокрема:

– значимість, яка визначає наскільки потрібна інформація, як вона впливає на результати прийняття рішень, в першу чергу, у процесі обґрунтування стратегії розвитку, виконання поточних і оперативних планів діяльності суб'єкта господарювання;

– повнота, яка характеризує завершеність планових інформативних показників, необхідних для прийняття управлінських рішень;

– вірогідність, яка визначає наскільки сформована інформація адекватно відображає майбутній стан справ в розрізі окремих напрямків господарської діяльності; правдиво характеризує зовнішні умови, пов'язані з діяльністю, в якій мірі вона потрібна кожному із потенційних користувачів і наскільки вона є контрольованою;

– своєчасність, яка характеризує відповідність планової інформації, а саме потреби в ній за періодом її використання;

– зрозумілість, що визначається простотою її побудови, відповідністю певним стандартам подання, й доступністю розуміння (а відповідно й адекватного розтлумачення) тими категоріями користувачів, для яких вона призначається.

Не треба однак змішувати вимоги зрозумілості інформації для певної категорії користувачів з її універсальною доступністю для розуміння всіма учасниками господарської діяльності підприємства, тому що ряд з них може не мати достатнього рівня кваліфікації для адекватної її інтерпретації;

– релевантність або вибірковість, що визначає досить високу ступінь задіяності планової інформації в процесі управління. "Інформаційне перепопнення" системи управління ускладнює процес відбору необхідних даних для підготовки конкретних управлінських рішень, приводить до формування малоістотних альтернативних проектів цих рішень, робить дорогим процес інформаційного забезпечення;

– порівнянність, яка визначає можливість порівняльної оцінки ефективності діяльності суб'єкта господарювання у часі й за видами діяльності, можливість проведення порівняльного аналізу планових основних показників з аналогічними господарюючими суб'єктами й т.п.;

– ефективність, яка відносно до формування інформаційної системи, показує що витрати по формуванню певних інформативних показників не повинні перевищувати ефект, одержуваний у результаті їх використання при підготовці й реалізації відповідних управлінських рішень.

При формуванні планової інформації для користувачів здійснюються такі дії:

– на макрорівні учасниками державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України, органами державної влади (Кабінет Міністрів України, уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики, інші центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування) розробляються, затверджуються прогнозні та програмні документи [19]. Ці документи публікуються в пресі, як правило в "Урядовому кур'єрі" [19].

– на мікрорівні суб'єкти господарювання орієнтуючись на Стратегію економічного та соціального розвитку України, прогноз економічного і соціального розвитку України на середньо- та короткостроковий періоди, Державну програму економічного і соціального розвитку України, регіону, міста, програм розвитку галузей розробляють бізнес-плани, плани діяльності на перспективу тощо. Хоча науково – обґрунтованої методики такого планування в країні не вироблено і суб'єкти господарювання потребують сучасної методики планування господарської діяльності.

Доцільною була б робота експертних комісій, які можна було б створити із представників влади, галузевих представників, підприємців, науковців, профспілок тощо. Із досвіду розвинених країн загальна їх кількість може бути біля кількох тисяч і більше. Володіючи повною інформацією, комісії повинні здійснювати деталізацію планових параметрів, визначати їх узгодженість із наявними ресурсами і відповідно макроекономічними цілями. Ключовим завданням експертних комісій повинна стати розробка орієнтирів для державних та приватних підприємств, які з однієї сторони повинні відображати інтереси підприємців, а з іншої – інтереси держави, які будуть методологічно будуватися на агрегованих динамічних моделях планування та статичній концепції національних рахунків, що на нашу думку, буде гарантувати високу достовірність планових показників. Експертні комісії повинні бути створені Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України або ж в майбутньому Комітетом по плануванню. Держава виконує роль суб'єкта регулювання економіки через реалізацію відповідних функцій.

Важливим напрямком роботи в сфері забезпечення користувачів плановою інформацією є також:

– рівний доступ до інформації (крім тієї, що є комерційною таємницею) всіх користувачів;

– використання різноманітних способів поширення інформації, в тому числі в засобах

масової інформації, через організаторів торгівлі цінними паперами та інформаційні агентства, безпосереднє надання інформації зацікавленим особам, як на їх запити, так із власної ініціативи, на власних WEB-сайтах у мережі Інтернет;

– мінімізація затрат користувачів на одержання інформації. У разі стягнення плати з користувачів за даними інформації, розмір її не повинен перевищувати витрати на підготовку копій документів та їх пересилання користувачам [4, С. 130].

– створення стандарту з планування діяльності суб'єктів господарювання. Затверджений Держстандарт України “Облік, аналіз та планування господарювання на промисловому підприємстві” і введений в дію від 28 грудня 1994 року, як перша спроба введення понятійного апарату у сфері планування в ринкових умовах господарювання не є чимось новим невідомим раніше при централізованій системі планування, він не враховує особливостей ринкових умов господарювання, визначення термінів є лише загальними.

В державних органах управління на всіх ієрархічних рівнях доцільно мати власних інформаційних агентів або ж інформаційно-довідкові служби. Вони повинні виконувати, перш за все, завдання якісно-змістовного надання та перетворення інформації, функціонально перетинаючись у цьому плані з наукою (новими знаннями) та управлінською (розробка варіантів рішення) діяльністю.

Для потенційних закордонних інвесторів та інших іноземних користувачів, інформацію слід розкривати, як українською, так і англійською чи іншою іноземною мовою.

Взаємозв'язок планування й інформації виявляється в тому, що в процесі планування здійснюється контроль за самою інформацією, яка, у свою чергу, є основною для проведення планування.

Збільшення потоків зовнішньої та внутрішньої інформації часто призводить до надлишковості цієї інформації, а відтак – до

необхідності належного її відбору (фільтрації). Останнім часом у країнах Західної Європи, у США, Канаді, Австралії та інших країнах все більшої популярності набуває так званий інформаційний аудит, який передбачає систематичне вивчення використання інформації, ресурсів і потоків, що проводиться як щодо користувачів, так і щодо існуючих документів, для моніторингу рівня їх залучення, для виконання завдань організації.

Доцільність такого напряму аудиту пояснюється необхідністю перевірки даних, які надходять до інформаційної системи на точність за допомогою спеціальних програм, тому що завжди існує небезпека підробки електронних звітів або даних. Особливістю інформаційного аудиту саме і є перевірка не тільки звичайних документів, а й комп'ютерних систем, програм та файлів. Пошук аудиторських доказів теж здійснюється електронним способом, що ставить високі вимоги до кваліфікації аудитора, його знань комп'ютерної техніки і програмних засобів.

Інформаційний аудит відповідає на запитання: яка інформація є на підприємстві і де саме; хто нею користується; якою є міра її корисності; як підтримувати її та доповнювати новою; скільки на це потрібно часу та грошей [5].

На жаль, нині в Україні інформаційний аудит використовується ще недостатньо.

Більшість організацій, підприємств, банків покладаються на керівні організації чи провайдерів, мотивуючи це браком коштів. Але збитки від порушень нормативного функціонування інформаційної системи, втрати стратегічно важливої комерційної інформації є значно більшими від витрат на забезпечення якісної інформації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Подальший розвиток та реформування системи планування в Україні відповідно до нормативних документів Європейського союзу та міжнародних стандартів, міжнародної системи економічних індикаторів (МСЕІ) повинні забезпечити становлення принципово нової дієздатної

національної інформаційної системи, яка б функціонувала на ринкових засадах і принципах повного задоволення інформаційних потреб суспільства. Саме питання реформування системи планування в Україні, її методологічне вдосконалення відповідно до ринкових умов господарювання та особливостей розвитку країни є предметом подальших наших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Україна у вимірі економіки знань/ за ред. акад. НАН України В.М. Гейця. – К.: “Основа”, 2006. – 592 с.
2. Суспільний процес – це накопичення знань // Урядовий кур’єр. – 2003 – № 239.
3. Бланк И.А. Управление капиталом: Учебный курс. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 576 с.
4. Цал-Цалко Ю.С. Статистичний аналіз фінансової звітності: теорія, практика та інтерпретація. – Монографія. – Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2004. – 506 с.
5. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатюк: За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.
6. Кибернетика ожидаемая и кибернетика нежидаемая. – М.: Наука, 1968.
7. Мінченко М.В., Чижов Л.П., Фролков А.В. Планування та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів: Підручник. – Суми: ВТД “Універсальна книга”, 2004. – 442 с.
8. Семенюк Э.П. Информационный подход к познанию действительности. Монография. – Киев, Наукова думка, 1988. – 240 с.
9. Черняк В.И. Системы экономической информации. – М.: Наука, 1967.
10. Черняк В.И. Эффективность управления: наука и практика. М.: Наука, 1982.
11. Наука – техника – управление: Интеграция науки, техники и технологии, организации и управления в Соединенных Штатах Америки. – М.: Сов. Редно, 1966. – С. 440.
12. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посібник. – Житомир: ЖДТУ, 2003. – 580 с.
13. Бельтюков Е.А., Бревнов А.А., Парсяк В.Н. Планирование деятельности предприятия: Учебное пособие. – Харьков: Одиссей, 2006. – 384 с.
14. Економіка України у передвиборних програмах партій і громадсько-політичних блоків. Збірник передвиборних програм партій і блоків (економічна частина). – Під. заг. редакцією В.В. Оскольського. – Київ, 2006. – с. 128.
15. Егоров В.В., Парсаданов Г.А. Прогнозирование национальной экономики: учеб. Пособие. – М.: ИНФРА – М, 2001. – 184 с.
16. Пащука М.Т. Прогнозування та програмування економічного і соціального розвитку: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 408 с.
17. Економіка України: потенціал. Реформи, перспективи: Монографія: У 5 т. Том 3. Макроекономічна політика, прогнозування і державне регулювання економіки/ за ред. В.Ф. Бесєдіна, Н.Ю. Гончар. – К., 1996. – С.393.
18. Экономическая и социальная политика Франции. Генеральный комиссариат планирования. – Париж, 1992.
19. Закон України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” від 23 березня 2000 року № 1602-III.

ТАРАСЮК Галина Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:

- проблеми методології планування діяльності суб’єктів господарювання;
- практичні питання організації планування діяльності вітчизняних підприємств